

A világnépesedés helyzete 2009

SZEMTŐL SZEMBE A VÁLTOZÓ VILÁGGAL: NŐK, NÉPESEDÉS ÉS ÉGHAJLAT

Embargó: 2009. november 18.

2009. november 18. – A családtervezés, a reprodukció egészségügy és a nemek közötti viszonyok befolyásolhatják az éghajlatváltozás jövőbeni folyamatait, és hatással lehetnek arra, hogy az emberiség miként alkalmazkodik az emelkedő tengerszintekhez, az egyre hevesebb viharokhoz és a nagyobb szárazsághoz – áll az ENSZ Népesedési Alapjának (UNFPA) ma publikált, „*A világnépesedés helyzete 2009*” című jelentésében.

A nemzetközi éghajlatváltozási egyezmények és a nemzeti politikák valószínűleg nagyobb sikerrel járnak, ha figyelembe veszik a népesedés dinamikáját, a nemek közötti viszonyokat, a nők jólétét és azt, hogy mennyire elérhetőek számukra a szolgáltatások és egyéb lehetőségek - mutat rá a jelentés. A lassuló népességnövekedés például elősegíthetné a társadalmi rugalmasságot a klímaváltozás iránt, és ez hozzájárulna az üvegházhatást okozó gázkibocsátás csökkenéséhez a jövőben - állapítja meg „*A világnépesedés helyzete 2009.*”

Az éghajlatváltozásról szóló viták napjainkban főként az országok relatív felelősségéről szólnak: egyrészt az

üvegházhatású gázkibocsátás csökkentéséről, másrészt az alacsony-széntartalmú energiaforrásokra és más technológiákra való átállás finanszírozásáról. Mi a legjobb módszer a széndioxid-szennyezés csökkentésére? Ké legyen a pénzügyi felelősség a jelenlegi és jövőbeni éghajlatváltozás kezeléséért? “Ezek a kérdések rendkívül fontosak” – írja Thoraya Ahmed Obiad az UNFPA igazgatója a jelentés előszavában. „De az is alapvetően fontos kérdés, hogy az éghajlatváltozás miként érinti a nőket, a férfiakat, és a gyermekeket világszerte, valójában a nemzeteken belül, továbbá egyéni viselkedésük hogyan

gyengíti, vagy éppen támogatja azt a globális törekvést, hogy lehűtsük egyre melegedő világunkat.”

Az éghajlatvitának a jövőben figyelembe kell vennie a probléma minden aspektusának emberi és nemi dimenzióját is. A 2009 decemberében tartandó, az ENSZ éghajlat-változási keretegyezménye (UNFCCC) részes feleinek konferenciáján születendő bármilyen megállapodás, „amely segít az embernek az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodását, továbbá felvértezi a nőket és férfiakat arra, hogy visszafordítsák a

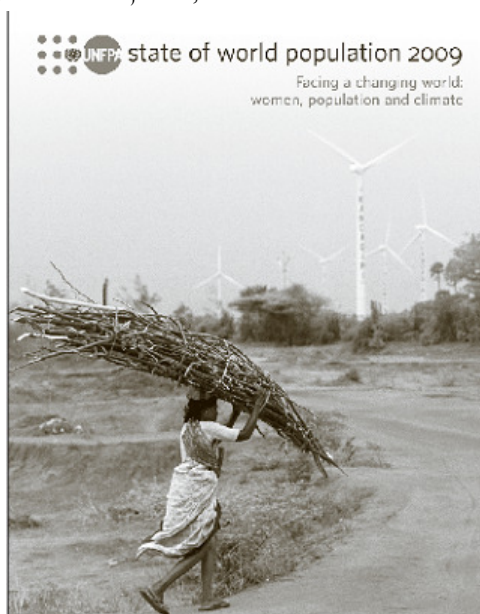
Föld légkörének felmelegedését, valóban hatásos, hosszú távú globális stratégiát indíthatna el az éghajlatváltozás kezelésében.” – teszi hozzá Obaid asszony.

Az éghajlatváltozás elemei

A Föld felszínének hőmérséklete az elmúlt 100 évben 0,74 Celsius fokkal emelkedett. Ez a növekedés talán nem tűnik soknak, de elegendő volt ahhoz, hogy a bolygó számos ökoszisztémáját megremegesse, és ezzel komoly kockázatot jelentsen az emberiség jólétére. Fontosabb azonban megemlíteni, hogy ha ez a trend

folytatódik - ahogy sok tudós megjósolta - a Föld hőmérséklete 4-6 fokkal nőhet meg 2100-ra. Ez valószínűleg katasztrofális hatással lesz a környezetre, az élőhelyekre, a gazdaságra és az emberekre. 1880 óta a tíz legmelegebb év az elmúlt 13 évben volt.

Tudósok a világ minden tájáról növekvő bizonyossággal állítják, hogy az utóbbi időben bekövetkezett felmelegedés az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának köszönhető, amely az egyre gazdagabb emberi népesség, különösen az ipari országokban élők tevékenységének következménye. A fosszilis üzemanyagok (szén, olaj és gáz) növekvő használata több

széndioxidot juttat a légterbe, és ezzel megsokszorozza és meggyorsítja az üvegházhatást. Az erdőirtás és a talajerózió is több széndioxidot eredményez a légkörben, valamint a földműveléstől a hűtésig terjedő tevékenységek is az üvegházhatást fokozó egyéb gázok növekvő kibocsátását eredményezik.

Az embereket érő hatás

Az éghajlatváltozás visszafordíthatja az elmúlt évtizedek kemény munkával elért fejlesztés eredményeit, és a Millenniumi Fejlesztési Célok eléréséhez vezető folyamatot. Visszaesést okozhat az éghajlatváltozás miatti vízhiány, a heves trópusi viharok és a viharok által okozott erős hullámzás a tengereken, az áradások, az öntözési mezőgazdaságban a jéghegyekből olvadó víz elvesztése, a változás az élelemhez való hozzájutásban és a lehetséges egészségügyi válság.

Az éghajlatváltozás azzal a veszéllyel jár, hogy mélyíti a szegénységet, és tovább nehezíti az amúgy is sebezhető és marginalizálódott csoportok helyzetét. Délkelet-Ázsiában például már most 221 millió ember él a napi 2 dolláros szegénységi küszöb alatt. A régió szegényeinek többsége a tengerparti területeken él, mélyen fekvő deltákban. Sokuk kis farmokon gazdálkodik, vagy a megélhetésüket a tenger biztosítja. A szegény háztartások rendkívül sebezhetőek az éghajlatváltozás által, mert alacsony jövedelmük alig vagy egyáltalán nem biztosít hozzáférést az egészségügyi szolgáltatásokhoz vagy egyéb szociális háléhoz, amely megvédené őket a változó körülmények okozta veszélyektől.

Az éghajlatváltozás további következményeként a tengerszint emelkedni fog, veszélyeztetve a sűrűn lakott, mélyen fekvő területeket és az apró szigetállamokat.

2009 májusában a „The Lancet” c. orvosi folyóirat az éghajlatváltozást „a 21. század legnagyobb globális egészségügyi veszélyének” nevezte. A klímaváltozás „járványtani következménye” a betegségtípusokon világszerte nagyon jelentős lesz, különösen a fejlődő országokban, ahol a már jelenlévő rossz egészségi állapot miatti sebezhetőség fennmarad. Nőni fog például a vírus hordozók által terjesztett betegségek száma. Több milliónyi ember fertőződhet meg maláriával, mivel a betegséget terjesztő szúnyogok a növekvő hőmérséklet miatt magasabb régiókban is életképesek lesznek.

Éghajlat és migráció

A nagy ívű népvándorlás, a migráció erősödni fog: az elárasztott vagy elsvatagosodott, és lakhatatlanná vált területeket tömegesen fogják elhagyni. A következményként jelentkező népvándorlás súlyos egészségügyi problémákhoz vezethet majd: egyrészt

közvetlenül, a migrációs folyamat okozta különféle stressz miatt, másrészt közvetve, az emberek kaotikus mozgása során fellépő lehetséges civil viszályok miatt.

A mélyen fekvő tengerparti területeken élő milliók otthonuk elhagyására kényszerülhetnek, ha a tengerszint a klímakutatók jóslatai szerint emelkedni kezd. Hosszas és súlyos szárazságok a vidéki gazdálkodókat a városokba kényszeríthetik új megélhetés után kutatva. Az áradásnak kitétt városi nyomorregedek lakói a veszély elől vidékre menekülhetnek. Más esetekben a fokozatos környezeti romlás megszüntetheti a pénzkereseti lehetőségeket, ezzel az országghatáron túlra kényszerítve sokakat.

Összetett okok vezetnek ahhoz, hogy ki miért vándorol el vagy keres menedéket, így nehéz előre jelezni, hogy az éghajlatváltozás milyen hatással lesz a jövőbeni migrációra. Az éghajlatváltozás azonban jelentős mozgatóerőt fog jelenteni a jövőben, ami valószínűleg elsősorban országon belüli helyváltoztatásban, de bizonyos mértékig nemzetközi migrációban is megnyilvánul majd.

Az éghajlatváltozás mérséklése

Az éghajlatváltozás emberre gyakorolt hatása igen összetett. Közrejátszik, hogy mit fogyasztunk, milyen energiát termelünk, városban vagy vidéken lakunk, gazdag vagy szegény országban élünk, fiatalok vagyunk-e vagy idősek, mit eszünk, vagy akár az is, hogy vajon a nők és férfiak milyen mértékig élveznek egyenlő jogokat és lehetőségeket. A növekvő népesedés is szerepet játszik: hamarosan 7 milliárd lakos él majd a Földön. A gazdaságok növekedése során a népesség és a fogyasztás túlnő a Föld lehetőségein, az éghajlatváltozás pedig még szélsőségesebb lehet - valószínűleg katasztrofális. A népesség dinamika - egy nagyobb és bonyolultabb összefüggésben - nyilvánvalóvá teszi, hogy bizonyos országok és emberek hogyan hajszolják a fejlődést, hogyan határozták meg a haladást és azt, hogy másoknak milyen kis beleszólásuk volt azokba a döntésekbe, amelyek életüket befolyásolták.

Nem minden nép vagy ország egyenlő, amikor az légkör felmelegedését eredményező üvegházhatást okozó gázok kibocsátásáról van szó. Mostanáig az ipari országok termelték az éghajlatváltozást okozó szén-dioxid és más gázok oroszlánrészét, de viszonylag védettek voltak az éghajlatváltozás hatásaival szemben. A fejlődő világ kisebb részben volt felelős az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásáért, mégis nagyobb teher hárul rájuk, hogy megbirkózzanak a szélsőséges időjárás okozta eseményekkel, a tengerszint emelkedésével, áradásokkal, szárazsággal. Az ipari országok okozták a legtöbb problémát, de a világ szegény részének kell szembenéznie

a legnagyobb kihívással: alkalmazkodniuk kell a problémák okozta változásokhoz.

Jól ismert tény a tudósok körében, beleértve az éghajlatváltozással foglalkozó kormányközi bizottság (IPCC) tudósait is, hogy az utóbbi idők demográfiai növekedésének üteme és mértéke fokozza majd az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását. A lassabb népességnövekedés mind a fejlett és fejlődő országokban hosszú távon megkönnyítheti a globális kibocsátás és a légkör közötti egyensúly kialakulását, és segítheti az alkalmazkodást a már folyamatban lévő változásokhoz. A lassú népességnövekedés hatásának mértéke azonban a világ gazdasági, technológiai és fogyasztási trendjeitől is függ majd.

A népesség növekedésének szerepe az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásában messze nem az egyetlen demográfiai kapcsolat az éghajlatváltozáshoz. A háztartások összetétele is egy olyan változó, amely befolyásolja a légkörbe jutó üvegházhatású gázok mennyiségét. Vizsgálatok kimutatták, hogy az egy főre jutó energiafogyasztás a kisebb háztartásokban magasabb lehet, mint a nagyobb háztartásokban. Egyes bizonyítékok azt sugallják, hogy a korösszetétel változása és földrajzi eloszlása - például a városba költözés trendje - hatással lehet a kibocsátás növekedésére. Hosszú távon a népesedésdinamika hatással van az üvegházhatású gázok kibocsátására. A közeljövőben a népességdinamika befolyásolja majd az országok alkalmazkodási kapacitását az éghajlatváltozás hatásaihoz.

A nők aránytalan terhei

Az éghajlatváltozás nem csak életeket és a megélhetést veszélyezteti, hanem mélyíti a gazdagok és szegények közötti szakadékot, felerősíti a nők és férfiak közötti egyenlőtlenséget. A nők, különösen a szegény országokban, érintettebbek, mint a férfiak. Ők az egyik legsebezhetőbb csoport az éghajlatváltozás tekintetében, mivel számos országban ők teszik ki a mezőgazdasági munkaerő nagyobb részét, illetve azért, mert számukra inkább a kisebb jövedelmet nyújtó munkalehetőségek érhetők el. A nők vezetik a háztartást, gondoskodnak a családtagokról, és ez gyakran csökkenti a mobilitásukat, és egyben növeli sebezhetőségüket a hirtelen bekövetkező időjárással kapcsolatos természeti csapásokkal szemben. A szárazság és a szeszélyes esőzések arra kényszerítik a nőket, hogy még többet dolgozzanak annak érdekében, hogy biztosítsák az ételmet, a vizet és az energiát az otthonok számára. A lányok kimaradnak az iskolából, hogy anyjuknak segítsenek ezekben a feladatokban. A nélkülözésnek, a szegénységnek és az egyenlőtlenségnek ez a ciklusa aláássa azt társadalmi tőkét, amely

elengedhetetlen ahhoz, hatékonyan foglalkozzanak az éghajlatváltozással.

Figyelembe véve a fejlődő országokban élő nők jelentős szerepvállalását az élelmiszer előállításában, a nemek, a gazdálkodás és az éghajlatváltozás közötti szoros kapcsolat messze nagyobb figyelmet és elemzést érdemel, mint eddig. A növekvő szegénység, a saját életük fölötti csökkenő befolyás, a gazdasági termelékenységük alacsony elismertsége, valamint a reprodukció és gyermeknevelés terén lévő aránytalan terhek miatt a nők további kihívásokkal néznek szembe az éghajlatváltozás során.

A nők kirekesztése, valamint a velük szembeni hátrányos megkülönböztetés, a figyelem hiánya arra vonatkozóan, hogy a nemek közötti egyenlőtlenség akadályozza a fejlődést, rongálja az egészséget, a méltányosságot és az általános emberi jólétet, mind akadályozza azt, hogy az országok rugalmasan kezeljék az éghajlatváltozást. A rugalmasság valószínűleg azokban a társadalmakban nő és virágzik, ahol az emberek többsége iskolába járhat, hozzáférhet az egészségügyi szolgáltatásokhoz, a jog egyenlő védelmét élvezzi, részt vehetnek életük, közösségük és nemzetük sorsának irányításában. A rugalmasság gyakran a kultúrában gyökerezik csakúgy, mint a szükségben lévők felé megnyilvánuló nagylelkűség és összefogás hagyománya a sorscsapásokkal szemben.

Reproduktív egészségügy

Az 1994. évi Népesedés és Fejlődés Nemzetközi Konferencia (ICPD) mérföldkő volt a népesség és fejlődés történetében. A konferencián a világ egyetértett abban, hogy a népesség nem számokról, hanem emberekről szól. A konferencia 20 éves akcióprogramja, amelyet 179 kormány fogadott el, kijelenti, hogy ha az önkéntes családtervezés és reproductív egészségügy összhangba kerül más alapvető egészségügyi és oktatási szolgáltatások elérhetőségével együtt, akkor a népesség stabilizáció természetes módon megtörténik minden kényszer és ellenőrzés nélkül.

Jó okunk van feltételezni, az ICPD azon célja, hogy a reproductív egészségüghöz való egyetemes hozzáférés, a lányok jobb oktatása és a nemek közötti egyenlőség együttesen segítené az egészségügyi és fejlődési célok megvalósítását, valamint hozzájárulna a termékenység csökkenésekhez, és ezzel hosszútávon elősegítené az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkenését. A termékenységszűkülések önmagukban is - még a növekvő anya- és gyermektúlélés dacára is, amelyhez a reproductív egészségügy, az oktatás és a nemek közötti egyenlőség is nagymértékben hozzájárul - csökkentenék a népesedést az IPCC (éghajlatváltozással foglalkozó

kormányközi panel) által kidolgozott legtöbb, üvegházhatású gázok kibocsátásáról írt forgatókönyvhöz képest.

Az éghajlatváltozás megfékezése

A kormányoknak előre kell látniuk, és fel kell készülniük arra, hogy milyen további nyomást jelent az éghajlatváltozás a fejlődés már meglévő kihívásaira: a szegénység enyhítésére, az oktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosítására, a nemek közötti egyenlőség felé mozdulásra. Az éghajlatváltozás kezelése nagy valószínűséggel fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődésben lehet sikeres, tiszteletben tartva az emberi jogokat és a kulturális diverzitást, elmozdulva a női egyenjogúság felé, valamint a reprodukív egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést mindenki számára elérhetővé téve.

A problémák kezelését érintő sajátos intézkedéseknek tényeken kell alapulniuk, nem rémületen. Az éghajlatváltozás hatásait – és a megoldásokat is – érintő kutatásbeli hiányosságokat pótolni kell, mielőtt túl késő lenne.

Az ember által okozott éghajlatváltozás összetett természete és lendülete három cselekvési területet indokol, amelyek azonnali, középtávú és hosszú távú eredménnyel kecsegtetnek.

Adaptáció most és hosszú távon: A globális hőmérséklet már emelkedik, ezért nincs más választásunk, mint alkalmazkodni a már tapasztalható változásokhoz és felkészülni azokra, amelyek a jövőben várhatóak. Mivel

előreláthatólag a hőmérséklet évtizedekig, a tengerszintek pedig évszázadokig emelkednek majd, az alkalmazkodás elsajátítása és a rugalmasság a változásokhoz egyben azonnali és hosszú távú feladatunk is. Az adaptáció azonban nem olyasvalami, amit adományozó országok, bankok vagy vállalatok átadhatnak a fejlődő országoknak. Jóllehet a technológia és a tudás finanszírozása és átadása elengedhetetlen, sikeres és tartós adaptáció azoknak az életéből, tapasztalataiból és bölcsességéből kell kialakuljon, akik maguk is alkalmazkodnak.

Azonnali mérséklés: Az üvegházhatású gázok globális kibocsátásának megállítása és gyors csökkentése nélkül az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás végtelen - és talán lehetetlen - kihívás lesz. A nyomás, hogy rugalmasságot tanúsítsunk az éghajlatváltozással szemben, nem szoríthatja háttérbe a káros gázkibocsátások lehető leggyorsabb csökkentésének szükségességét

Hosszú távú mérséklés: Még a káros gázkibocsátás csökkentésének olyannyira szükséges korai sikerei is csak előjátéka lesz az emberiségre évtizedeken, sőt évszázadokon át váró feladatnak: globális prosperitás anélkül, hogy a légkört és az éghajlatot az emberi tevékenység az ember számára lakhatatlanná tenné.

További információ kapható:

United Nations Population Fund
Information and External Relations Division
220 East 42nd Street, 23rd Floor
New York, NY 10017
Tel.: +1 (212) 297 5020
Fax: +1 (212) 557 6416
E-mail: kollodge@unfpa.org

A teljes jelentés és ez a sajtó-összefoglaló angolul, franciául, spanyolul, oroszul és arabul más hírekkel együtt megtalálhatók az UNFPA honlapján: www.unfpa.org

Magyar nyelvű kiadás:

Magyar ENSZ Társaság
United Nations Association of Hungary
1062, Budapest, Andrássy út 124. Hungary
Telefon: (+361) 331-2124,
Fax: (+361) 472-0840,
E-mail: menszt@menszt.hu
Honlap: www.menszt.hu

A kiadásért felel:
Dr. Gömbös Ervin főtítkárr